

Mag. Silvija Bucolić

kontakt: buczolich@hotmail.com

Predavanje u Trajštofu na poziv Znanstvenoga instituta Gradišćanskih Hrvatov, na podlogi diplomskoga djela „Feen und Hexen der Burgenländischen Kroaten im Lichte schriftlicher Quellen, mündlicher Überlieferung und wortgeschichtlicher Betrachtungen“, Wien, Univ., Dipl.-Arb., 2013

Povidanja za vile, viške i druga nadnaravna bića bila su kod Gradišćanskih Hrvatov čvrst dio narodne tradicije. Očuvala su se do dana današnjega, ali promjena životne situacije je peljala do toga da već nisu dio svakidašnjice i da se samo u rijetki slučajima predaju na drugu generaciju. Zbog toga je bila primarna zadaća mojega diplomskoga djela, da se sabira i dokumentira ovo staro vjerovanje, pretežno u vile i viške, i da se tako očuva od zaborava. Ova vjerovanja su naime prožeta arhaičnim fragmentima, koji sižu u daleku prošlost u kojoj su ljudi pripisivali događanja kao obuhvaćaju človika kao i nerazumljive fenomene u prirodi nadnaravnim bićima, bogovima, božanstvenim junacima i demonima. Iako su se Gradišćanski Hrvati prilagodili u svojoj novoj domovini i preuzeli neke elemente od susjedskih naroda, su ipak očuvali mnoge fragmente, ne samo hrvatske, nego općeslavenske narodne tradicije i mitologije.

Vila

Jedno takovo biće narodne tradicije je vila. „*Naš težak bi se odrekao vjerovanja u svako biće, ali o vili nikako pa nikad!*“ To je pisao Zorić M. 1896. ljeta u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Čini se, da su se toga držali i Gradišćanski Hrvati. Naši preoci su naime povidanja za lipu i dobru vilu sobom zeli u novu domovinu, a očuvala su se do danas. Ona se redovito naziva *bijelom vilom*, a farba *bijelo* stoji za božanstvenost, dobrotu i čistoću. Vila je lipa žena s dužičkim vlasima i u bijelom kljatu, koji joj siže do tal. Ona je uglavnom dobra i nadaruje človika i mu pomaže. Stoprv ako ju gdo na bilo koji način uvrijedi, se ona fanti i skrsne. Ljudi za nju povidaju jako toplim i ljubeznim glasom. „*No,*

bijele vile! Kad su se te htile pokazati, to je bilo ča zvanarednoga.“ „Bijele vile? Te su bile jako dobre i lipe. No! One su ljudem pomagale. A lipe su bile!“ Ovakove i spodobne riči razliĉnih informantov sam zapisala pri istraŹivanji.

U lipu vilu su se redovito muŹi zagledali, joŹ i oŹenjeni, kot je zapisano iz Uzlopa:

Bijela vile i cipel

Jedan muŹ je na Golom Brigu na vinogradu dugo va noći delal. Onda je bio velik kamik/kamen/. Za tim kamikom je biela vila leŹala, a on je va nju gledao, kako je jako liepa, pa je proŹal domom. Drugi dan se je stau va noći i poŹao opet gledati lipu bielu vilu i treći dan je iŹao, a Źena se je mislila kamo ide, ča on to dela. Sad se ona stala i za njim iŹla da ju on nije vidiu i kad je tamo doŹla ter vidila da je onda biela vila, a muŹ ju gleda. Źena je njemu rekla: ‚Očuvaj vas Bog‘, ter se dala i poŹla domom. Kad je njegova Źena proŹla, biela vila je muŹu rekla: ‚Srića tvoja da tvoja Źena nije zapsovala, a kad bi bila zapsovala ne bi ti biu Źiv odavle proŹao.‘ Ona je svikla cipel i muŹu dala neka to nosi Źeni, a on neka se ne vrati na taj brig. Kad je on domom doŹao je Źeni cipel dao, a Źena se ga na oblok vrgla i iŹla spat. Kad su se rano stali, cipel je bio pun zlatni dukatov, kad su ju htile sprazniti, cipel, opet se je htio napuniti. Oni su bili jako bogati i nisu tribali već djelati. (Ivanović 1981: 79)

U ovoj povidajki bijela vila nadari obitelj. Jednoć zbog nje naravi, jer je dobra, a drugič i zbog toga, jer su joj priŹli s poŹtovanjem i ju nisu uvrijedili. Jedan muŹ iz Nove Gore se nij znao tako lipo ponaŹati prema vili. Dogodilo se je slijedeće:

„Ednoć je niki muŹ iŹal kasno u noći domon. Na ednoć je pred njim stala Bila Vila. Imal je sobom floŹu vina. Nato ga je Bila Vila prosila, neka joj se da napit, a on joj ni dal. Kad je domom doŹal i se je kanil napit, onda je bila u floŹi gnjojica.“ (Radostić 1933)

Ovde vila kaŹtiga skupoga človika. Ali ona je mogla kaŹtigati človika ki je bio čemeran prema drugim ljudem ili prema blagu ili človika, ki je psovao. Na kraju ovakove priče se more dogoditi, da vila skrsne iz toga kraja. To se je dogodilo u Uzlopu:

„Na Bubnjević briŹić nedalek je htio jedan muŹ zaran, rano jutrom orat, kad je bilo vruće. Kad je bilo u Źest uri je thilo [sic!] zvonit va crkvu, on htio vole

zavezati i projti va crikvu i tako već dana. Jedno jutro je on našao grebljicu/ožeg/ bez držala. On ju je načinio nasadio i na mjesto vrgao. Sada u šest uri on opet ide va crikvu. Kad je došao z crikve nazad, je našao velik lib/hljeb/ bieloga kruha. Gribljice već nij bilo. Kad su ljudi počeli, kasnije, psovati i zaklinjati – bile su vile otud prošle.“ (Ivanović 1981: 80)

Vile su ada prošle, jer su ljudi počeli psovati i zaklinjati. Neka povidanja i informanti govoru, da je od toga dana sve nastalo čemernije. Uglavnom se u ovi povidanji zrcali promjena života – iz seljačkoga dobrog idiličnoga života, na moderni industrijanizirani. Žitak s vilami je bio obiljan i lip, a prez vil je bio čemeran, glasan i škur. Ili, kako je 1989. ljeta pisao Izidor Buranić u Kalendaru Gradišće: *„Ovo ča ovde povidam je iz onih časov, kad još nismo poznali atoma, plutonijuma, niti znali za spreje, a još manje za Černobil. Ovu dob mogao si mirno pobirati kiseljak i po miloj volji žvakati, ar ga je raslo mnogo na rodoviti sjenokoša.“* (Buranić 1989: 190) Čuda puti se pojavu povidanja u ki ljudi vile prispodobu s andjeli, s kršćanskimi andjeli. Na jednu stran je to znak, da je vjerovanje u zaboravu, ali dokaz je i toga, da se je pogansko dobro pomišalo s kršćanskim odnosno da su jedna i druga „vjera“ koeksistirale. Zanimljivo je to da se u ovi povidanji često transportiraju kršćanska načela, kot na primjer biti dobar i bogabojeći človik, s poganskim bićem kot je to vila!

Vile se pokažu na odredjeni mjesti, na brigu, ili kod loze, med vrti i sinokoša, kod kakove vode ili močvare, ili kod špilje. Na ti mjesti su živile ali su se sastajale s drugimi vilami, i skupno feštale, tancale kolo i jačile. *„A jačit su znale te vile. Iiiij, to je bila divota!“* *„A tancat?! One su tile zvanaredno tancat!“* – to ljudi još dandanas povidaju za vile. U Novom Selu na Hati je u blizini krčme bila voda, tote je rasla sulica i bilo je močvarasto. No a kad su htile muži u noći domom, onda su gledali da ubajdu to mjesto, jer vile su htile tako lipo jačiti, da su htile muže začarati, pak ta muž nij htio moć domom projti. Postoji i predstava da vile ukradu lipu malu dicu i je odnesu u svoj vilinski dom. Ponekada je još i bilo tako da se je vila odala za mladića, za lipoga junaka, tako se je stalo u povidajki, ka se je pod naslovom *„Junak Novak i vila“* 1933. ljeta

zabilježila u Trajštofu. Za ovu je dokazano da je očuvana iz stare domovine Gradišćanskih Hrvatov.

„Biu je jedan grof – Novak se pisau. Po lozi je šetau ter je došo do bieli vil. Ter mu se jedna navidila, ter ju je pital da će ju zet za ženu. Ona je rekla da će ga ziet ako joj on obeća da joj neće nigdar reć »biela vila« – ako se za nju oženi. Kad su pak va hištvu živili, su imali malo dite. Kad pak se krstilo, kad su bili kumovi va hiži, ter je on od velike ljubavi rekal: »No, biela vila, zami si gusle tvoje ter zaguslaj nuote pasanske ter razveseli kumove tvoje!« A ona je na to zletila krez ubluok. A kad je ona zletila, koj za nju kričal: »Joj, do će mi sinka odranit?!« A ona se najzad obrnula ter je rekla: »Ostavi na gradu otpрте guornje uobloke, te ću ti sinka odraniti, da me nećeš viditi. Kad bude sinak pietom lieti, kup mu konja trietom lieti tr ga peljaj črnu goru jiskat milu majku svoju.« Kad je sinak došo na lozu svoju majku jiskat, ko je došao kaj su bile vile skupa, ter su ga pitale ča je duošal. – »Ja sam si duošal svoju majku jiskat.« A one su rekle, ako ju on puozna, onda će pojti š njim. Ako ne, onda ćedu mu žitak zet. A nato su majki suze procurile – ko(j) je svoju majku spoznal. Pak su skupa šli tr su ziz ocem skupa va ljubavi živili.“ (Gavazzi 1971: 113-114)

Ovakova povidanja se najdu u svi mogući varijanta i neki znanstveniki velu da su ona motivirana od povidanj iz grčke mitologije. Onda kad su se grčki bogi „igrali“ s človičjom sudbinom, tr došli na svit i živili med ljudi. Ili o muži ke su zaslipile lipe žene (*sirene*) kot je to na primjer zapisano za Odiseja. Slijedi o poganskom vjerovanju Slavenov u boge se skrivaju u neki narodni jačka, ali na primjer i u nazivi za biljke. Za vile se na primjer u sridnjem Gradišću veli, da su pretvorene u lilije i da se te lilije nikarko nesmu pokinuti, „[...] jer onda ćeš bijelu vilu pokinut! Otoga smo se jako bojale, jer nismo kanile bijelu vilu krajspraviti.“ Tim lilijam se veli *perunika*, ča ishaja iz imena za boga gromovnika *Perun*. Ali jur i poveznica vil i kitic kaže na mitsku pozadinu. Kako je Radoslav Katičić dokazao su se neke predstave o slavenskoj boginji *Mokoš* kod Hrvatov projicirale najprvo na vile a pak i na viške. Polag Katičićevih istraživanj se i u neki gradišćanskohrvatski narodni jačka pojavljuju motivi, ki impliciraju slavensku veliku majku. To je na primjer u jački *Jahao je Ive*, ka se pod drugim nazivom i naravno u regionalni govori i dijalekti najde u različni varijanta i kod drugih Slavenov.

Viška

Viška je za razliku od vile bila človik, ki je živio u seoskoj zajednici. Bila je to uglavnom žena, ka je po narodnom vjerovanju imala posebnu moć i takorekuć mogla viškati i zaviškati, ali postoju i muški *višci*. Uglavnom u južnom Gradišću se koristi rič *coprnica* ili *coprnjak*, ča je germanizam od ‘Zauberin, Zauberer’. Rič *viška* ishaja iz praslavenskoga korijena **věd-* ‘znati’, ada je *vještica* odnosno *viška* jedna žena, ka ča zna. Adjektiv *vješt* se koristi za človika, ki je šikan, okretan i ki ča zna i je skusen. Gradišćanski Hrvati ne koristu ov pridjev, nego velu človiku, ki zna na primjer mnogo poslov najednoč udjelati: „*Ti si šikana kodi viška!*“ Rič *viška* je ali pretežno bila psovka i zdivajka, ka se još i danas koristi u tom smislu. „*No, viška se je htilo dost puti komu reć. Ili prokleti višac ili stara naraza viškinja, tako se je htilo zizdivat!*“ Nadalje se koristi zdivajka *bosorka* ka ishaja iz ugarskoga naziva *boszorkány*. *Bosorka* nije bila obična, nego takorekuć potencirana *viška*. Naziv se je koristio, ako se je „[...] *komu kanilo jače zizdivat. Onda smo htili reć: ,Ti bosorka edna!’ Aš to je bilo gorje!*“

Viške su na jednu stran bile i su još i danas tabu-tema, a to zbog toga jer su va neki seli postojali takozvani *viškinji rodi*. Ti su bili poznati i „[*t*]e ljude smo *bajhali*“, je rekla jedna informantkinja. „*Jednoga viškinjega si nikada ne bi bila zela za dragoga*“, tako je rekla jedna druga. „*A bilo je mnogih vezov, ke su jur bile takorekuć obećane, i ke su se morale zbog toga prekinuti*“, povida treta. Znači takozvani *viškinji* su se smili samo medjusobno ženiti i udavati. Ovo vjerovanje je sizalo još i tako daleko, da se neki ljudi nisu htili pozvati na važna seljačka djela. Uopće ako je bila u pitanju ekzistencija familije. To je bilo u slučajji kad se je na primjer htela krava teliti. Polag vjerovanja su naime odredjeni ljudi mogli blago ureći, ko je potom htilo ubetežati, već nij htilo žerati i u najgorljem slučajji crknuti. „*Kad se je htela krava telit i kad je hižni gospodar tribao pomoć, onda se nij htilo pojt po takovoga jednoga. Onda se je htilo pojt samo po te ljude, za ke se je znalo da nisu viškinji, aš bi nam bili blago*

zaviškali.“ „Kad se j' htela svinja materna uprasit, pak kad je til mlade prašćiće takov človik vidit ki ima čemerne oči, za ke su htily reć da se do nji govori da su viškinji, mnogo puti su htily prašćići svi bit kraj.“ Ljudi su mogli ureć blago sa svojim očima. Tim se je htily reć da imaju čemerne oči, pogibelne oči, jake oči, špičaste oči ili nazlobne oči. Nadalje je postojala i predstava da viške dođu va noći u štalu, ter da krave podoju i da im mliko zamu. Da viška ali ne dospene u štalu, su ljudi koristili različna dugovanja takozvana apotropejska sredstva. Ovde se med kršćanske, kot križ, posvećene macice ili tijelovsko kiće, najdu i mnogi poganski simboli. Na primjer su htily postaviti metlu uz vrata – jer ako viška vidi metlu, će s njom odletiti; ponekada se je htily metla vrc poprik ili preubrnuto; zabosti nož u podboj – na nožu se viška narani ili još i ubije; obisiti trnje – na trnju ostane viška visiti; itd. Ovi predmeti su se mogli krez cijelo ljeto postaviti u štale, ali postojali su i posebni dani, kada se je htio izvršiti tom prilikom poseban ritual. Za Jurjevu je postojao običaj da se vrže trnje ili drugo kiće i cvijeće na obloke štale ili obisiti uz ili prik vrat odnosno lijese, a dokumentirano je i da su htily na plote pričvrstiti bodljivo kiće. Uglavnom su se predmeti htily urediti jur dan pred Jurjevom. Oni su imali smisao da viškam i svim drugim zalim duhom prepriču ulaz ili kako je rekla jedna informantkinja „da se na ternje ubode“. Slični predmeti su se htily koristiti i za obrambu ljudi. Nož va podboj se je htio i u stanu zabosti, nadalje su htily Očenaše obisiti na vrata ili križ na stijenu. Takaj se je gledala črljena farba kot apotropejon i različni črljeni predmeti, tako se je htily novorođenoj i maloj dici zavezati črljen panklj na ruku. Držati figu je isto bila proširena obramba protiv višak. Ova se je htily držati tako, da ju viška ne vidi, naime pod kukljom ili za hrptom.

Viška je polag narodnoga vjerovanja bila uopće za novorođenu i malu dicu velika pogibel. S malim ditetom šetati se kod viškinjega stana je bilo jako opasno. „No, to dite se je htily nek najednoč počet plakat i vikat i nij htily prestat. Još i sol je htily ditetu pikati na obrvi, tako strašno je to bilo!“ Onda su htily žene ditetu sa svojim jezikom poflakati oči. Tomu se veli *uflakat* ili *ulizat*

oči. „Ili kad je htela jedna, za ku se je htilo reć da je onoga, kad je takova htela dojt va stan. I va ime Božje, tujtuj – upljuvat smo hteli sve, aš će dite ureć pak će obetežati.“ Prlje je naime bila navada, da su hteli novorođeno dite dojt pohoditi i pogledati. Onda se je htilo još i reć „Nekate nam dite ureć!“ Takaj je bila i mlada majka odmah po porodu u pogibeli, da ju ljudi ureću ili da ju zaviškaju.

Viška je mogla izgubiti *moć* ili *ladu* prik človika, ako se je htela prepoznati. Tako joj se je htilo morati reć ime ili joj nešto obećati, na primjer soli ili muke ili drugoga. Po to si je naime viška htela drugi dan dojt, ali to joj se nikarko nije smilo dati odnosno se nij smilo pustiti tu odredjenu osobu u stan, jer onda bi i nadalje imala moć. Ovim se je htilo nje prikrivanje uvaditi, jer mnogo puti je htela viška djelovati u obliku živine. Noćnomu leptiru se i dandanas još veli *viška* i ta se nikarko nesmi ostaviti u stanu, jer onda „*imaš višku va stani a to je nesrića!*“ Najveć puti se je htela viška pokazati u obliku kucka, mačke, kokoše ili druge domaće živine. Tako je htela dojt u noći pretiskati ili gnjaviti človika. Na prsa se je htela sjesti pak gnjaviti da človik nij imao sape. U slijedećem povidanju iz Novoga Sela se je viški moralo reć ime, onda je muka prestala.

„Veli jedna: Strašno čemerno sam spala zadnji čas. Po polnoći, potom kad sam morala pojt van i kad sam jur htela pojt najzad k vežnim vratom, dobižat je htio od odzad pas kot on XY; s njegovim bižanjem se je htio zdvignut jak vjetar. Ja friško na vežna vrata nutr, zaklopit je već nisam mogla, a pas za manu. Ja va postelj, s duhnju sam se htela prik glave pokrit, a setrat si predstavite, taj pas se je pretvorio u XY. Bar su muž i dičak va hiži spali htio mi se je sest na prsi i me gnjavio sve do zore. Pod jutro sam se onda htela zbuditi i bila sam sva razbita. Ovo je šlo par noći. Rekla sam vo mužu, taj spi i hrče pa niš ne čuje, tr mi je rekao da kad opet dojde da mu velim ime: Ti XY, i od onda jimam mir.“ (Huisza 2012)

Ili ča je još htilo pomoć: Očenaše na vrata obisiti, da ne more u hižu nutra. Pokidob se misli da viška krez ključenku dospene u spavaću sobu, se je htilo i papira zašufati. Ovomu noćnomu fenomenu Gradišćanski Hrvati velu *viška me je gnjaviti došla* ili *mora me je gnjavila*. Proširenije je ali prvo. Pretpostavljam da

su Gradišćanski Hrvati u toku vrimena zabili naziv *mora*, ki se kod ostalih Južnih Slavenov koristi za duha ki u noći dojde spavajućemu človiku, mu sjede na prsa i mu pije krv, i da su ovo stvaranje prenosili na višku.

Viška je pretvorena u živinu htila uglavnom u noći prestrašiti ljude, je sprohadjati ili je napasti. Ovih povidanj je jako čuda i postoju sve moguće varijante. Interesantno je to, da su ljudi svenek htili znat, gdo se naredno shranja u toj živini. Ponekada je bilo tako da su htili opaziti, da je ta životinja išla u stan, za koga se je htilo reć da je viškinji. Ali postoju i povidanja u ki su ljudi dospili u borbu sa zaviškanom živinom i su ju htili naraniti. Drugi dan je imala jedna osoba u selu tu istu ranu na tom istom mjestu kot ta živina. Slično se je dogodilo u Prodrštofu:

„Dvi sestre su bile, no jedna je zdola vonala va Prodrštofi, jedna zgora dalje. A ta zgora je imala jednu kćer, jako mlada i snažna j´ bila ta kćer. A va zdolnja ko j´ imala dvoje dice. Sad je htila pojt sestri svenek, kad se nisu pogadjale. No sad je ta divičica je bila pak onemoćala. No a kad je to ta sestra prošla ko j´ rekla: ‚Nu mama, nute mi stelju novo, ja tako dobro ne spim, ovde mi ča pohaja.‘ No virkli, tr su štrosoki su onda bili slama, ne, tr su tu slamu van s toga štrosoka i štrosok van hitili. No kaj je ta mama da će drugu slamu nutr, ko je žaba zis te slame. A ta majka si je zela metlu tr je po toj žabi tako tukla, no to j´ kanila da će ju gonc vernihtat. Ali nij ju. No ter su pak tu slamu zispucale, tr su va friš štrosok napunile tr su ga nutr vrgle. Drugi dan je ta sestra došla, tr je bila sva ugrbaščena simo ter tamo, tr je rekla: ‚Poglej nač si me spravila!‘“ (Rodi Bože rodi 1991)

Postojala je u cijelom Gradišću predstava da viška dojde u obliku vjetra ki se vrti, a tim takozvanim ciklonom se je htilo reć *viška* i mislilo se je da u tom vjetru *tancaju viške*. Ovi cikloni su se htili pretežno u vrućem ljetu nadignuti, onda kada je bila žatva. Pri tom su mogli žito i slamu nadignuti i tomu su ljudi htili reć, *da su viške došle žatvu ukrasti*.

Važan dio vjerovanja za viške je i vjerovanje za človika ki zna vraćiti. Daleko u 20. stoljeće je postojala misao, da bolesti uglavnom one ke su prouzrokovane od čemernih i zlih sil, more izvraćiti samo poseban človik. U predaji se spomenu pastiri i drugi ljudi ki su čuvali životinje ili se na drugi način bavili životinjami.

Nadalje se spomenu ljudi ki su imali posebno znanje, ali i seoske žene i muži, ki su imale znanje o biljka i njevoga učinka na človičje tijelo. Uglavnom ljudi ovim takaj velu *višeke* ili *višci*, ali dokumentirani su i *čarobnjača* ili *čarobnjak*, a ponekada velu samo *takova jedna* ili *žena ka je na to odredjena*. Pretežno u sridnjem Gradišću se je takozvanom *šinteru* ili *šinterici*, iz nimškoga ‘der Schinder’, pripisivalo da zna liječiti človika i blago. Ova liječenja su nesumljivo bila čaranja i su imala magijsku pozadinu. Pri tom su se i zbrajale molitve. One su bile važan dio toga rituala. „*Onda je tila ča molit. Ali ča, toga neznam.*“ „*Pa je htela pohadjat tr ča zbrajat.*“ Ove zakletve su sigurno arhaične, jer su se teksti predali u originalu od pokolenja do pokolenja. One se nismu smile minjati, jer je važna svaka rič, poseban ritam i rima. 1933. ljeta je etnolog Milovan Gavazzi u svojem članku publicirao jednu takovu bajalicu iz južnoga Gradišća. Ona glasi ovako: „*Biži, biži orbanac od ove pršone (=persone), prik devet hatarov, prik devet gor, namo, kadi sunce ne sviti, kadi petehi ne kukuriču.*“ (Gavazzi 1935:9) Gavazzi tvrdi, da je ova bajalica slična onim, ke su poznate iz Hrvatske, a po vlašćem istraživanju se je ispostavilo, da se je i u Srbiji čaralo na spodoban način. Iz Hrvatske je dokumentirana slijedeća bajalica:

Biži urok iz glave na prsa, iz prsa na trbu, iz trbua na bedre, iz bedara na tabane, nek ovoj bolnoj odlane, i neka zdrava oстане. Ne stavio se urok na gori, di tica liće, da na nu ne naide; neka urok ne ide narodu, već neka die u ladnu vodu, di vodena muna siva, di pital ne piva, di kvočka ne kvoca, di krme ne roca, di čela ne zuče, di krava ne muče, di kone ne vrištu, di kerovi ne laju, di mačke miše ne vataju, di plugovi ne oru, di popovi svetu misu ne štiju, di kosa ne kosi. (Lovretić 1902: 153)

Slijedeća je iz Srbije:

*Idi, idi groznico,
idi, idi priznico,
u tu zemlju bezdicu,
gde petao ne kukureče,
gde pas ne laje ...* (Radenković 1982: 231, Nr. 381)

Po širjem istraživanju, ko se more najti u diplomskom djelu, se more pretpostaviti, da su Gradišćanski Hrvati kratku bajalicu zeli sobom u svoju novu domovinu. Nadalje se ispostavlja da je ona dio većega kompleksa formulov, jer se ovi motivi najdu u mnogi opširniji i duži bajalic. Motivi i simbolika ki se pojavu u ovi formula su važan dio indogermanske tradicije zaklinjanja i sižu u daleku prošlost.

Po narodnom vjerovanju u vile i viške se vidi, da su Gradišćanski Hrvati u svojoj dugoj povijesti u novoj domovini očuvali mnoge elemente iz hrvatske i općeslavenske narodne baštine, ali da su neke crte preuzeli iz svojega novoga okruženja. Lik vile je u usmenoj i pisanoj tradiciji dospio očuvati svoje najvažnije karakteristike, a i predodžba o viški, skupa s običaji koji su s njom povezani, čuva ne samo pogansku starinu, nego i neke praslavenske fragmente koji očituju mitsku sliku svijeta. Ova vjerovanja nisu samo dokaz za vitalnost poganskih elementov, nego se moru viditi i kao spomenik, ki Gradišćanske Hrvate veže sa svojom starom, ali i prastarom domovinom.

Literatura:

Benčić, Nikola (1987): Viške i viškinji procesi, in: *«Gradišće» Kalendar i ljetopis Gradišćanskih Hrvata*, Knjiga XL Hrvatskoga štamparskoga društva u Željeznu, Mattersburg, 134-138

Bošković-Stulli, Maja (1971): Balada o pastiru i tri vještice, in: *Usmena književnost. Izbor studija i ogleđa*, Bošković-Stulli, Maja [ur.]; Školska knjiga, Zagreb, 89-105

Dobrović, Ivan (1954): Staroslavenske i naše vile, in: *«Gradišće» Kalendar i ljetopis Hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću*, Ignac Horvat [ur.], knjiga XIV Hrvatskoga kulturnoga društva, Beč, 59-64

Gavazzi, Milovan (1935): Stara hrvatska baština u narodnom blagu gradišćanskih Hrvata, in: Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“, Pretisak iz kalendara „Napredak“ za godinu 1936., Sarajevo

Gavazzi, Milovan (1971): Dva motiva iz narodne poezije Gradišćanskih Hrvata, in: *Usmena književnost. Izbor studija i ogleđa*, Bošković-Stulli, Maja [ur.]; Školska knjiga, Zagreb, 113-129

Katičić, Radoslav (2011): *Gazdarica na vratima. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*, Matica Hrvatska i Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga, Zagreb/ Mošćenička Draga

Kurelac, Fran (1871): *Jačke ili narodne pjesma prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah šoprunskoj, mošonjskoj, i železnoj na Ugrih*, Slovi Dragutina Albrechta, Zagreb

Meršić, Mate (1940a): *Stare navade i poslovice*, in: *Katoličanski ljudski savez*, XIV Tečaj, 4. broj, 54-55

Meršić, Mate (1940b): *Najstariji ostanki poganstva med nami Hrvati*, in: *Katoličanski ljudski savez*, XIV Tečaj, 6. broj, 86-88

Meršić, Mate (1940c): *Najstariji ostanki poganstva med nami Hrvati. (Nastavak.)*, in: *Katoličanski ljudski savez*, XIV Tečaj, 7. broj, 101-103

Meršić, Martin; Žganec, Vinko (1964): *Jačkar hrvatske narodne jačke iz Gradišća*, Novinsko- izdavačko i štamparsko poduzeće Čakovec, Čakovec

Neweklowsky, Gerhard; Gaál, Karoly (1991): *Kroatische Märchen und Totenklagen aus Stinatz im Burgenland*, Mladost, Zagreb

Radenković, Ljubinko (1982): *Нардоне басме и најања*, Удружени издавачи: ИРО „ГРАДИНА“ Ниш, НИРО „ЈЕДИНСТВО“ Приштина, ПРИО „СВЕТЛОСТ“ Крагујевац

Radostić 1933: *Zapisi običaja iz Nove Gore*, rukopis iz ostavščine Milovana Gavazzija; Hrvatski državni arhiv, Kutija 95, br. 2333, grupa Vi

Rodi Bože rodi 1991: Radioprinos Hrvatske redakcije

Schneeweis, Edmund (1961): *Serbokroatische Volkskunde. Erster Teil. Volksglaube und Volksbrauch, Grundriss der slavischen Philologie und Kulturgeschichte*, M. Vasmer [Hrsg.], 2. erweiterte Ausgabe, Berlin

Zorić, M. (1896): *Vile. Kotari*, in: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, svezak I, Prof. Ivan Milčetić [ur.], Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 230-231; <http://hazu.arhivpro.hr/?sitetext=119>, (8.1.2013)

Zovko, Ivan (1901): Vjerovađa. Stvorovi kao ljudi. Vile. in: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, svezak VI, Dr. Antun Radić [ur.], Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 144-148; <http://hazu.arhivpro.hr/?sitetext=119>, (8.1.2013)